

Коли ми на курсі ставили «Варшавську мелодію», то мій учитель – професор Борис Петрович Ставицький – доручив мені роль Гелени. Нас учили, звичайно, за «системою» Станіславського. Але ХХ століття збагатило театр різними системами, методиками, ідеями – Михайла Чехова, Єжи Гротовського, Пітера Брука, Анатолія Васильєва. Крім того, в Україні існує багато театральних вишів і щороку випускається чимало акторів, і тому існує конкуренція, яка змушує постійно розвиватись, удосконалюватись. Коли вже тут, у Рейк'явіку, я побачила виставу «Едда» Ісландського національного театру з дуже яскравими та органічними акторськими роботами – і головними, й другорядними, – я зрозуміла, що в нашій театральній студії ми також будемо орієнтуватися на різні акторські техніки, щоб досягати тієї універсальної легкості та органічності, яка є в акторів європейського театру.

Ю. Ш. Як це виглядає на практиці – адже більшість ваших студійців непрофесійні актори?

Олена. В деяких моментах – це навіть на краще. Бо в аматорів немає напружених штамів. Ми з Аусгейрдом розділили наше навантаження. Він узяв собі режисуру, знайомство з ісландською культурою та роботу над «шліфуванням» мови. Мої години зі студійцями проходять у роботі над тілом – над його розкріпаченням. Я намагаюся варіювати різні методики та виявляти найбільш ефективні. Я не ставлю складних завдань щось «грати» – починаю з найпростіших вправ і етюдів. І це є «пастка». Людині не важко робити найпростіші речі, вона робить це з радістю, перестає лякатися, бути некрасивою, не відчуває дискомфорту. І в такому психологічному стані розкриваються, легше засвоюють нові знання, виявляють неабияку творчу свободу та фантазію. Знімаючи скутість, ми виявляємо творчий потенціал, який є практично у всіх. Домогтися потрібної емоції допомагає гумор, сміх та позитивний настрій. Наша інтерактивна взаємодія – те, що часто втрачається у професійному театрі, – стимулює студійців до вдосконалення.

Ю. Ш. Як зберегти власну культурну ідентичність в умовах інтеграції в інше суспільство?

Ярослав. Загалом, інтеграція – це вливання свого у чужу культуру без розчинення себе в ній. Наша мета – залишити свою «українськість» незайманою, оскільки багато хто потім повертатиметься додому. При цьому ми ділимося своєю «українськістю» з новою для нас культурою. Міграція наших людей в Ісландію – це близько двох тисяч осіб, багато з них повернуться додому й привезуть із собою «шматочок» Ісландії. При цьому відбувається стимуляція продуктивної співпраці у творчих, освітніх та інших сферах. Ми працюємо над усім, що допомагає нашим культурам об'єднатися й дати цікавий результат.

Ю. Ш. Під час війни мистецькі ідеї з кольорових стають чорно-білими, спрощуються, інколи навіть стають вузько пропагандистськими. Так має бути?

Олена. В історії кожного з нас є «сюжет», що починається після повномасштабного вторгнення – така чорно-біла історія є чи не в кожного українця. Але нам потрібно вийти з цих кольорів. Є багато втрат, але треба вистояти. Наша вистава «Острів мого серця» саме про це. Зараз вона йде українською, але буде перекладена ісландською. Не можна жити в стані хронічної фрустрації, ми не знаємо, коли настане Перемога, але вона неодмінно прийде, й ми маємо бути до неї готовими.

М. Ш. Яким буде ваш наступний проєкт?

Ярослав. Ми вирішили піти далі і подались до європейської комісії з проєктом для «Креативної Європи». Його ідея – інтеграція через театр. Ми озвучили цю ідею в інших країнах з пропозицією долучитися до цієї дослідницько-експериментальної ініціативи. На наш заклик відгукнулися Норвегія, Швеція, Данія і Чехія. Враховуючи, що над проєктом працюватимуть люди в різних країнах, вони будуть використовувати різні інструменти та методології. Це дасть змогу зібрати великий матеріал. Хоча, звісно, в ньому задіяні переважно українці з статусі біженців чи тимчасового захисту, але в кожній країні будуть свої особливості.

Ю. Ш. Чому ми можемо повчитись у ісландців? Чим особливий ісландський театр?

Ярослав. В Ісландії є багато державних програм для захисту національної мови та культури. В університеті є спеціальності, які доступні лише корінним ісландцям і викладаються виключно ісландською. І це дає результати. Іноземці, які тут певний час живуть або навчаються, сприяють поширенню та збереженню мови. А ще ісландці вирізняються патріотизмом та чіткою антиколоніальною свідомістю. Ісландія, як і Україна, багато років не була самостійною державою, й тільки у 1944 році стала вільною від протекторату Данії. А фактично – в 70-х, коли данці повернули ісландцям їхні старовинні рукописи. Ця повага до своєї національної історії виховує й, так би мовити, «культурну більшість». Наприклад, Ісландія випереджає всі країни за кількістю книжок, що видаються на душу населення, більшість п'єс у театрах – ісландських авторів.

Олена. А я вражена тим, як ісландці люблять свою міфологію, як їм подобається власний фольклор. Багато сучасної драматургії засновано на національних історичних сагах і хроніках, які вдало актуалізуються.

Аусгейрд. Національний театр з'явився у нас в 1950 році, хоча з кінця ХІХ століття була трупна «театральна суспільства», яка потім перетворилась у Миський театр Рейк'явіка. У 1960-х на хвилі антиколоніального пафосу був великий підйом театрального мистецтва – тоді відбулися прем'єри одразу 13-ти ісландських п'єс. Зараз у нас, як і в інших країнах, існують проблеми. Наприклад, раніше вистави йшли шість разів на тиждень, зараз, можливо, чотири дні. Переважно – через фінансові проблеми. Держава підтримує тільки три театри – Національний, Миський та Експериментальний, в останньому – багато вистав, але вони короткі. Мені подобається в нашому театрі актуалізація найболючіших проблем – збереження навколишнього середовища, перекося сучасної етики. Ми можемо пишатися тим, що в ісландському театрі – високий рівень акторської майстерності та розуміння трансформаційної ролі мистецтва. Тому люди йдуть в театр. Людей в Ісландії живе близько 400 тисяч, а за статистикою, у театр кожного року приходять 600 тисяч, тобто є такі, що відвідують театр по кілька разів на рік.

Лютий 2024 року. Рейк'явік.

P. S. Завдяки активності українців, які вимушено проживають в Ісландії, в червні тут відкрилося Почесне консульство України. Це дасть змогу близько 3000 українців не втрачати зв'язок з батьківщиною.

Марина Клімова: «Я закохана в театр, де працюю»

Марина Клімова (н. 1991, Одеса) – українська акторка театру і кіно. Закінчила Харківський національний університет мистецтв ім. І. Котляревського (курс Олександра Могили, Ангеліни Філіппової). З 2011 по 2014 рік – акторка Харківського академічного драматичного театру, з 2014-го – Одеського музично-драматичного ім. Василя Василька. Ролі: Агафія в «Одруженні» Гоголя, Стелла у «Прекрасному роноосці» Фернана Кроммелінка, Марічка в «Тінях забутих предків» Михайла Коцюбинського (реж. усіх Іван Уривський) та ін. З 2020-го – в Київському театрі драми і комедії на лівому березі Дніпра. Грає у виставах: «Дім» Ніколи МакКартні (Джо, реж. Тамара Трунова), «Моменти» Марини Смілянець (реж. Маттео Спіацці), «VINO» (автор і реж. Євген Корняк), «Погані дороги» Наталки Ворожбит (Юля, реж. Тамара Трунова), «Море... Ніч... Свічки...» за п'єсою «Це величне море» Йосефа Бар-Йосефа (Пніна, реж. Едуард Митницький, кураторка поновлення Тамара Трунова), «Отелло» Шекспіра (Дездемона, реж. Оксана Дмитрієва), «Ha*lt» (Офелія, авторка і реж. Тамара Трунова) та ін. Закордонні проєкти: «Хлібне перемір'я» Сергія Жадана в театрі Alte Kaserne в Ландсгут, Німеччина (реж. Markus Bartl, Philipp Kiefer), «Ha*lt» у берлінському Deutsche theatre (авторка і реж. Тамара Трунова), «Зелені коридори» Наталки Ворожбит в Мюнхенському театрі Kammerspiele (реж. Jan-Christoph Gokkel), «Листівки зі Сходу» Павла Ар'є в берлінському Театрі Шаубюне (реж. Стас Жирков). Знялася у фільмах «Тарас. Повернення» Олександра Денисенка (покоївка, 2019), «Погані дороги» Наталки Ворожбит (Юля, 2020), «Цензорка» Петера Керекеша (Леся, 2021) та короткометражці «Ти в порядку?» Наталки Ворожбит (молода жінка, 2022).

Розмовляла Вікторія Котенок

– *Марино, ви народилися в Одесі, навчалися у Харкові, спробували себе вже у трьох українських театрах і зупинилися на Київському театрі драми і комедії. З чого почалося ваше захоплення театром?*

– Все почалося з вистави в Одеському музично-драматичному театрі, на яку привели мене батьки. Тоді мені було років 5-6. Там було багато дітей на сцені. Я зрозуміла, що хочу бути поруч з ними. Я сказала про це батькам, і вони знайшли для мене театральну студію. Я займалася в театральних гуртках, потім в театральному ліцеї, і після школи вирішила вступати на акторську спеціальність. – *А чому поїхали вступати саме в Харків, а не в Київ чи Львів?*

– Тому що це була стратегія. В мене було бажання вступати в усі театральні університети. Я їздила в Київ, пройшла відбірковий тур і отримала довідку про можливість вступати. Вже влітку в Харкові іспити були раніше, ніж в Києві. Тож я поїхала спершу в Харків і там вступила. Мені так усе там сподобалось: і місто, і люди, і викладачі, і сам університет, його атмосфера. Зрозуміла, що вже не поїду далі, що саме тут хочу вчитися і жити. Це був курс Олександра Павловича Могили й Ангеліни Василівни Філіппової. Це чоловік з дружиною, вони набирали разом. Третью викладачкою була Лариса Володимирівна Луніна. Вони вперше набирали курс саме в цьому університеті. Про цей період у мене залишилися найкращі спогади.

– *Чим саме запам'яталося навчання?*

– Викладачі – актори харківських театрів – були дружньою, міцною командою, тож і нас, своїх студентів, теж намагалися

зробити її частиною. Вони йшли проти правил університету на благо своїх учнів, і мені це подобалося. Так сталося, що на другому курсі я завагітніла, була страшенно розгублена. Прийшла до Ангеліни Василівни за порадою, бо не хотіла кидати навчання. Вона мене заспокоїла і дозволила вчитися далі, обіцяючи оберігати і допомагати. Тож я до кінця вагітності ходила на пари і після народження дитини, як тільки змогла, продовжила навчання. Я дуже вдячна за це своїм викладачам. Так само і в навчанні, вони діяли не за шаблонами навчальної програми, а мали за мету виховати зі своїх студентів хороших акторів, ділилися своїми вміннями, досвідом. Учили як діяти в разі різних ситуацій, які можуть раптом виникнути на сцені. По-батьківськи боролися за кожне бюджетне місце, опікувалися нами. І нічого при цьому не боялися. Ми відчували себе за надійною стіною.

– *Мабуть, викладачі і покликали вас у Харківський драматичний театр?*

– Так, чотири студенти проходили прослуховування в театрі в кінці третього курсу. Мене і мого однокурсника прийняли в трупі, тож на четвертому курсі ми закінчували навчання і вже грали в театрі. Знаю, що потім когось взяли в Харківський театр музкомедії, кількох – у ТЮГ. Загалом, більшість курсу залишилася в професії.

– *Чому через три роки вирішили переїхати в Одесу?*

– Тут особиста історія. Було важко в Харкові. А в Одесі є свій дім, батьки, які мені допомогли з доглядом дитини. І хотілося професійного розвитку. Мети працювати саме в Одеському му-

Акторка театру і кіно Марина Клімова.
Фото: Катерина Козінська.

Марина Клімова у фільмі «Цензорка». Режисер Петер Керекеш. 2021.

зично-драматичному театрі не було, я просто прийшла на виставу «Щастя поруч» у постановці Дмитра Богомазова, побачила рівень театру, його трупі, і захотілося бути на такому ж професійному рівні. Домовилася про прослуховування і пройшла його. Мені пощастило, бо в театрі якраз пішла в декрет одна акторка, і я підійшла за типажем. Тоді театром керував ще Ігор Равицький.

– *Яких героїнь на одеській сцені ви могли б назвати важливими у вашому творчому розвитку?*

– Мені пощастило з ролями, режисерами, виставами. Це був час потужного професійного зросту. Важливими були Агафія в «Одруженні» і Марічка в «Тінях забутих предків», а також Галина в «Останньому дні літа» і Зеліма в «Турандот» у постановці Івана Уривського, Коцюба в «Шинкарці» та Ірина в «Сімейних сценах» – Ігоря Равицького, Таня у «Вона його любила» – Станіслава Жиркова, Левкіпа в «Енеїді ХХІ» – Максима Голенка, Ольга у «Фантомах» – Тетяни Губрій. Кожна героїня була важливою, тому когось виділити важко.

– *Багато цікавих ролей, але знову ви переїжджаєте, цього разу в Київ. Чому?*

– Це було свідоме рішення. На той час ми з актором Костею Кириленком були парою і вирішили їхати, щоб і далі розвиватися у професії.

– *В Театрі драми і комедії?*

– Так, їхали саме в цей театр. У цей час Тамара Трунова оголосила кастинг для акторів у виставу «Дім». Мені сподобалася п'єса британської драматургині Ніколи МакКартні, героїня Джо, яку я обрала собі для прослуховування. Тож я поїхала на кастинг, пройшла його і досі граю цю виставу, а Джо є однією з моїх улюблених героїнь. Нас із Костею прийняли до цього театру.

Спершу було багато введів у діючі вистави. Зі Станіславом Жирковим працювала у виставах «Батько» Флоріана Зеллера і «Хлібне перемир'я» Сергія Жадана. Цей театр давав і дає нині багато можливостей для навчання і розвитку. Наприклад, цікавий досвід отримала в роботі над виставою «Моменти» італійського режисера Маттео Спіацці, яку ми граємо в спеціально створених масках. Режисер проводив багато тренажів, щоб ми навчилися «розмовляти», передавати свої емоції та бажання мовою тіла. Важливий досвід отримала також у роботі з Тамарою Труновою. У її виставу «Погані дороги» я вже вводилася після повномасштабного вторгнення, і з цією поста-

новкою у перший рік війни ми їздили в тур Європою. Тоді я грала одну з дівчат-школярок, а зараз граю журналістку Юлю з останньої новели, яка потрапила в полон. Цю ж роль я зіграла у фільмі «Погані дороги».

– *Читала про цей тур Європою. Після вистав були обговорення, і ви більш детально могли розказати про війну, яка почалася ще у 2014 році. Яка була тоді реакція європейців?*

– Це був мій перший вихід на сцену після початку повномасштабного вторгнення. Пам'ятаю той період, коли я і мої колеги не розуміли, чим можемо допомогти, бути корисними і важливими у цій війні. Були сумніви, чи вийдемо ми ще колись на сцену, чи варто взагалі займатися акторством?.. «Погані дороги» стали першою виставою, яку ми грали з новими відчуттями себе і світу. І це вистава про нашу війну. Монологи героїні, яку грала Катерина Качан, про поїздки сходом – Донбас, Маріуполь – сприймалися зовсім по-іншому. З'явилися інші реакції, внутрішні процеси, що з тобою відбувалися на сцені – ось це найбільше запам'яталося.

І важливість говорити з глядачем різних країн, які не наближені до теми війни в Україні, можливість передавати їм той досвід, який ми проживаємо – це крок за кроком дало відчуття внутрішньої опори. Так я знову знайшла сенс у своїй професії. А з осені театр запрацював. Я з донькою рік жила в Німеччині, і весною 2023-го ми повернулися в Київ. Для нас це було найкращим рішенням. Ми мали хороші умови життя в Німеччині, пропозиції роботи, хороша школа для навчання доньки, але страшенно хотілося додому. На другий день після повернення я побігла в театр побачитися з колегами. В Києві я відчуваю себе на своєму місці. Я закохана в людей і театр, в якому я працюю.

– *Ви брали участь у кількох закордонних проєктах, коли жили в Німеччині?*

– Після туру Європою я грала у «Хлібному перемир'ї», яке поставили німецькі режисери Маркус Бартль і Філіп К'єфер. Далі була прем'єра вистави «На*!*» Тамари Трунової в Берліні і «Зелені коридори» німецького режисера Яна-Крістофа Гокеля в Мюнхені. І вже коли я була в Києві, Станіслав Жирков запропонував зіграти у виставі «Листівки зі Сходу».

– *В Театрі драми і комедії недавно відбулася прем'єра вистави «На*!*». Це та сама вистава?*

– Та сама, але трохи інші актори грають, і моменти в деяких сценах змінилися. Історія цієї вистави цікава, адже до повномасштабного вторгнення ми з Тамарою Труновою працювали над постановкою «Гамлета» Шекспіра. У назві «Hamlet» викреслені дві букви, й вийшло слово «halt», що означає «зупинка». Це рефлексія на виставу, яка не відбулася, і за яких причин вона не сталася. Це був свого роду психотерапевтичний досвід, бо вистава базується на текстах Шекспіра та особистих історіях кожного актора. Відбулося переосмислення п'єси Шекспіра з огляду на час і умови, в яких ми зараз живемо.

– *По-сучасному прочитаний і «Отелло» у постановці Оксани Дмитрієвої: Отелло і його війни повернувся після війни з турками додому і намагаються адаптуватися до мирного життя. У виставі піднято важливі й водночас важкі теми, які є близькими сучасним українцям. Це посттравматичний синдром у військових, проблеми, з якими стикаються їхні дружини, питання довіри до своїх побратимів, своїх рідних... Розкажіть про роботу над роллю Дездемони.*

– При всій важкості тем, репетиційний процес проходив до-

сить легко, бо ми були на одній хвилі з режисеркою і чітко розуміли, який має бути результат. Це була злагоджена командна робота. Щодо моєї героїні – це був змішаний пошук над образом. Більше я витягувала і шукала її в собі, з тих моментів, як я розумію, відчуваю цю жінку. Також героїня зліплена і зі спостережень за іншими людьми, подібними подружніми парами... В цілому, мені дуже подобається Театр драми і комедії тим, що він говорить на актуальні теми, не боїться піднімати гострі соціальні питання, спонукає публіку до роздумів і обговорень, пошуку вирішення проблем.

– *Фільми, в яких ви знімались, теж піднімають соціальні питання. Дебютували ви одразу в головній ролі у фільмі «Погані дороги» Наталки Ворожбит, вірно?*

– Так. Це був мій дебют в кіно, і Наталки Ворожбит як кінорежисерки. Тоді я ще працювала в Одесі, коли кастинг-директорка запропонувала мені пройти проби. Але спершу вона дала мені прочитати сценарій, бо багато хто на етапі ознайомлення з текстом вже відмовлявся. Коли я прочитала першу сцену, вона мені сподобалася, і я поїхала на кастинг в Київ. Там я і познайомилася з Наталкою Ворожбит, ми почитали діалог зі сценарію. І вже наступного разу мені підбирали партнера. Ним став прекрасний Юрій Кулинич.

Участь у цьому фільмі – це джекпот для мене. У мене не було досвіду зйомок у кіно, а це зовсім інша специфіка. Я і досі не вважаю, що у мене вже є якась база, на яку я можу спертися. На жаль, в університетах нас цим не вчать, а мені б хотілося. Коли я вперше зіткнулася зі специфікою кіно, була, м'яко кажучи, вражена. Але з цим проєктом мені дуже пощастило, бо і з режисеркою, і з партнером, і з усією знімальною командою працювалося прекрасно. Я просто їм довірилася і робила все за своїми відчуттями. Десь за чотири дні ми зняли нашу новелу. Але до того багато читали, розмовляли і готувалися. Дивилися інтерв'ю з жінками, які були в полоні, багато історій розповідала Наталка.

– *Цей фільм отримав нагороди, як і наступний за вашої участі – «Цензорка» словацького кінорежисера Петера Керекеша.*

– Три роки знімався цей фільм на території справжньої в'язниці в Одесі. Це був теж цікавий емоційний досвід. Місцями було важко. Відбулася зміна мого ставлення до ув'язнених, пізнання системи в'язниці і її процесів. Я заглибилася у світ, про який нічого не знала, лише мала далеке уявлення через призму телебачення. З цією стрічкою ми багато поїздили по фестивалях. Я була на прем'єрі на Венеційському кінофестивалі, де фільм отримав нагороду за найкращий сценарій. У Чикаго нагороду отримав режисер, у Франції – гран-прі фестивалю. Фільм художньо-документальний і привідкриває завісу життя людей у в'язниці.

– *Зокрема жінок, які вагітні і мають дітей до трьох років. У фільмі звучить тема материнства під час ув'язнення.*

– Так, є окремі в'язниці, де жінки можуть жити і виховувати своїх дітей до трьох років. А далі їх або забирають якісь родичі, або віддають у сиротинець. Дитину моєї героїні усиновлює сама цензорка – працівниця в'язниці, яка слідує за цензурою у листуванні ув'язнених. Такі щасливі історії бувають, але у реальній історії, за якою знятий цей фільм, дитину віддали у дитячий будинок. Ірина Кір'язева, яка знялася у ролі цензорки, дійсно колись працювала у Чорноморській виправній колонії №74. З нею познайомився режисер і запропонував зніматися.

Андрій Ісаєнко та Марина Клімова у виставі «Погані дороги». Режисерка Тамара Трунова. Київський театр драми і комедії на лівому березі Дніпра. Фото: Олег Переверзев.

Саме Ірина розповіла історію Люби Василюк, у фільмі – Лесі, яку я граю. Люба погодилася знятися у фільмі у ролі моєї подруги. Загалом, більшість персонажів, яких бачить глядач, є реальними людьми, не акторами. Ув'язнені жінки розповідають свої власні історії.

– *У короткометражці «Ти в порядку?» ви знімались вже після повномасштабного вторгнення...*

– Так, якраз тоді жила в Німеччині. Мені написала Наталка Ворожбит про свою ідею і спитала, чи зможу я прилетіти в Австрію. Я прилетіла, і ми зняли фільм за два дні. Це стрічка про жінок з дітьми, які опинилися за кордоном, але мали вже травматичний досвід війни. Як вони живуть у цих теплих мирних країнах, чи все у них в порядку, як запитує сама назва стрічки, як і чому вони реагують на, здавалося б, прості і звичайні речі, ситуації, не так як усі...

– *Чи плануються театральні чи кінорежисерські за вашої участі найближчим часом?*

– Поки ні, після двох прем'єр у театрі у мене період відпочинку. Але в грудні я їду грати «Зелені коридори» в Мюнхен. Це історія про чотирьох жінок, які виїхали після початку війни за кордон. Я граю харків'янку, у якої троє дітей, чоловік на війні, а будинок розбомбили. Це буде останній показ на базі театру. Режисер хоче зберегти цю виставу і возити по фестивалях, щоб розповідати правду про війну в Україні. Він дуже любить її, як і ми – актори. Інших трьох героїнь грають українські акторки – дві з Криму, одна з Маріуполя, які зараз живуть у Німеччині, німців грають німецькі актори.

А ще Ян-Крістоф Гокель разом з Цюріха знімає про мене фільм. Але його прем'єра буде ще не скоро. Вони вже побували в Києві, в моєму театрі, зняли виставу «Отелло», поїхали в Одесу, зняли батьків, моїх друзів. За сюжетом, це документальна історія про життя і роботу української акторки в умовах війни.

Листопад 2024